

CULTURA

AVUI

DIJOUS, 4 DE GENER DE 1996

Teoria de la novel·la

ISIDOR CÒNSUL

Lawrence Durrell, *Quartet d'Alexandria* (Justine, Balthazar, Mountolive i Clea). Traducció de Manuel de Pedrolo i de Jordi Arbonés. PROA. Barcelona, 1995.

Tres parts d'espai i una de temps són la recepta per a cuinar un continu. Les quatre novel·les obeeixen a aquesta norma. Així sintetitzava Lawrence Durrell el *Quartet* en una breu nota a *Balthazar*, la segona novel·la del conjunt. I hi afegia que les tres primeres parts es barregen en un mateix concepte d'espai amb el temps en suspensió. Només a *Clea*, darrera tramesa de la tetralogia, el temps tanca la complementarietat de les tres novel·les anteriors per esdevenir-ne una continuació estricta. Dit de manera més entenedora, Lawrence Durrell treballà l'acció i els personatges del *Quartet* des d'angles diferents i convertí la novel·la en un procés de mutació. L'acció i els personatges canvien, a voltes amb girs sorprenents, en la mesura que també gira l'òptica narrativa i els mateixos fets són explicats i viscuts de la perspectiva diferent d'actants i protagonistes complementaris.

EL PRINCIPI DE LA RELATIVITAT

Lúcid teòric del fet literari, el narrador Durrell ens ve a dir que la realitat és multiforme i els enfocaments parcials acostumen a ser sempre relatius. No és cap casualitat que l'autor al·ludeixi al principi de la relativitat en la nota esmentada a *Balthazar*, ni que sigui en virtut d'aquest principi que la narració crea unitats complementàries d'enfocament que fan evolucionar l'acció i els personatges quan passen d'una cara a l'altra del poliedre. Així és en realitat. Per això, *Quartet d'Alexandria* es capté, fonamentalment, com una novel·la polièdrica i de personalitat estereoscòpica, segons un qualificatiu del mateix Durrell. Una ficció novel·lesca que, a banda del marc històric on s'insereix, la reflexió sobre la naturalesa de l'amor que desenvolupa i els paisatges amorals que descriu d'Alexandria

té, com a tema fonamental, un assaig especulatiu sobre la mateixa teoria de la novel·la.

Quan s'obre el *Quartet*, a *Justine*, el narrador és un personatge de la novel·la, el professor i novel·lista Darley, un tipus més aviat frustrat que fa memòria d'una doble relació amorosa amb Justine i Melissa i d'un seguit d'esdeveniments on la seva participació fou més aviat tangencial. Darley escriu el seu memorial en la solitud

d'una illa grega després d'una colpidora experiència personal, i aquest és el paquet de la primera novel·la. Una confessió memorialista, d'altra banda, que el mateix personatge narrador fa arribar a un antic amic d'Alexandria, Balthazar. Passat un temps, l'amic li retorna el manuscrit amb una munió de comentaris i matisacions que, assumits per Darley, es converteixen en *Balthazar*, segona fita del *Quartet*, i una visió diferent dels mateixos fets explicats

en el primer lliurament.

A la tercera tramesa, *Mountolive*, l'estratègia canvia, el narrador surt fora de la novel·la, Darley es converteix només en un personatge i Lawrence Durrell explica els fets una altra vegada, ara des de l'angle copte, amb tècnica de novel·lista omniscient i amb una perspectiva més panoràmica que fa retrocedir uns anys l'acció respecte al nucli de les novel·les anteriors. Finalment, a *Clea*, Darley torna a assumir -des de dins de la novel·la- el rol de narrador i abandona l'illa grega per tornar a Alexandria. El temps, però, no ha passat debades i tot ha canviat en una ciutat que Darley malda per redescobrir. I sent, alhora, l'íntima necessitat de reviuire realitats antigues i recupera l'eix d'unes vivències que foren excepcionals.

NARRAR LA PRÒPIA LITERATURA

La complexitat de novel·lar la pròpia experiència literària es remarca omplint la tetralogia amb nombrosos testimonis literaris dels mateixos protagonistes i mitjançant diaris íntims, correspondències epistolars, carnets de notes i fins la referència constant d'una novel·la dins de la novel·la -*Mœurs*-, on es troba el primer retrat psicològic de l'autèntica protagonista del cicle novel·lesc, Justine. Un retrat que evidentment també evoluciona i es modifica de la mateixa manera que tot canvia dins de les pàgines de *Quartet d'Alexandria*. Una novel·la que es configura, finalment, per l'encís i l'embruixament d'una ciutat que determina l'actitud i la manera de ser dels personatges. Per això el *Quartet* és indestruïble de l'esperit i els paisatges d'Alexandria, i també de la màgia peculiar d'un teló de fons que l'envolta amb els vels d'una atmosfera pròpia. És la força d'una ciutat plena de misteri que es tradueix, dins del tram de la narració, amb l'interès per la màgia i l'ocultisme, els enigmes, les prediccions i els rituals iniciàtics.

Una obra esplèndida, una fita cabdal en la història de la novel·lística i un títol d'aquells que, el fet de recomanar-ne la lectura, vol dir, curt i ras, jugar fort a favor de la literatura.

LAWRENCE DURRELL TRACTA PERSONATGES I ACCIÓ DES D'ANGLES DIFERENTS

SUMARI

Donald Westlake:
el rosa i el negre

III

La novel·la 'El colom fugitiu' marca la inflexió on l'autor troba la seva fórmula personal i irrepetible per fer literatura, una barreja entre l'screwball comedy, o comèdia esbojarrada, i una estructura deutora dels grans clàssics del gènere negre

Història: El món
romàntic a Catalunya

VIII

El dossier ofereix tres visions sobre els vincles entre la renovació romàntica i la recuperació de la llengua catalana, l'arquitectura -amb l'exemple de la restauració de Ripoll-, i el seguiment dels valors literaris de l'època

Jan Fabre. El passatge
com a metàfora

XV

La Galeria Fòrum i el Tinglado 2 a Tarragona presenten treballs de l'artista flamenc. La doble exposició ens acosta a un creador multidisciplinari que conrea diferents formes d'expressió, amb la transformació constant com a motiu aglutinador